

MILLIY MEROS VA ZAMONAVIY DIZAYN

Zubaydullayeva Aziza Azim Qizi
Buxoro davlat texnika universiteti
Muhandislik fakulteti, 1-bosqich bakalavri

Annotatsiya. Ushbu tezisda milliy merosning zamonaviy dizayndagi o‘rni, an’anaviy naqsh va bezaklarning innovatsion yechimlar bilan uyg‘unlashuvi hamda milliy qadriyatlarni asrab-avaylash masalalari yoritilgan.

Milliy meros har bir xalqning tarixiy xotirasi, madaniyati va o‘ziga xosligini ifodalovchi bebaho boylikdir. O‘zbekistonning boy me’moriy obidalari, xalq amaliy san’ati, kashtachilik, kulolchilik, yog‘och o‘ymakorligi va milliy naqshlari bugungi kunda zamonaviy dizayn rivojida muhim ilhom manbai bo‘lib xizmat qilmoqda.

Zamonaviy dizayn nafaqat estetik ko‘rinish yaratish, balki milliy qadriyatlarni yangi shaklda namoyon etish imkoniyatini ham beradi. Interier, ekstier, grafik dizayn, moda va sanoat dizaynida milliy ornamentlar, ranglar uyg‘unligi hamda an’anaviy shakllardan foydalanish mahsulotlarning jozibadorligini oshiradi va ularga milliy ruh bag‘ishlaydi.

Bugungi globallashtirish sharoitida milliy meros elementlarini zamonaviy texnologiyalar bilan uyg‘unlashtirish muhim ahamiyat kasb etmoqda. Raqamli dizayn dasturlari yordamida tarixiy naqshlarni qayta ishlash, yangi kompozitsiyalar yaratish va ularni xalqaro dizayn talablariga moslashtirish imkoniyati kengaymoqda. Bu esa milliy madaniyatni dunyoga tanitish va yosh avlodda milliy qadriyatlarga hurmat tuyg‘usini shakllantirishga xizmat qiladi.

Xulosa qilib aytganda, milliy meros va zamonaviy dizayn bir-birini to‘ldiruvchi tushunchalardir. Ularning uyg‘unligi nafaqat yangi estetik yechimlarni yaratadi, balki xalqning madaniy merosini asrash, rivojlantirish va kelajak avlodlarga yetkazishda muhim omil hisoblanadi.

Kalit so‘zlar: milliy meros, zamonaviy dizayn, milliy naqshlar, innovatsiya, madaniy qadriyatlar, amaliy san’at, interier, grafika.

Har bir xalqning milliy merosi uning ko‘p asrlik tarixi, urf-odatlar, san’ati va madaniyatini o‘zida mujassam etadi. O‘zbekiston hududida shakllangan boy madaniy meros bugungi kunda nafaqat tarixiy boylik, balki zamonaviy dizayn rivojlanishining muhim manbalaridan biri hisoblanadi. Milliy naqshlar, me’moriy bezaklar, kashtachilik, zardo‘zlik, kulolchilik va yog‘och o‘ymakorligi kabi san’at turlari zamonaviy dizaynerlar uchun ilhom manbai bo‘lib xizmat qilmoqda.

So‘nggi yillarda milliy meros elementlarini zamonaviy dizayn bilan uyg‘unlashtirishga alohida e‘tibor qaratilmoqda. Interier va ekstier dizaynida girih, islmiy va handasaviy naqshlardan foydalanish binolarning estetik qiyofasini boyitmoqda. Shuningdek, grafik dizayn, reklama, qadoqlash dizayni va moda sanoatida ham milliy ornamentlar zamonaviy uslublar bilan uyg‘unlashtirilmoqda.

Zamonaviy axborot texnologiyalarining rivojlanishi tarixiy naqshlarni raqamlashtirish, ularni vektor grafikasi asosida qayta ishlash va yangi dizayn mahsulotlariga tatbiq etish imkonini bermoqda. Natijada milliy qadriyatlar zamon talablari asosida yangicha ko‘rinishda namoyon bo‘lmoqda.

Milliy merosni dizayn orqali targ‘ib qilish nafaqat estetik ahamiyatga ega, balki yosh avlodning milliy o‘zligini anglashiga, tarixiy merosni qadrlashiga va madaniy identifikatsiyasini mustahkamlashga xizmat qiladi. Ayniqsa, turizm infratuzilmasi, mehmonxonalar, muzeylar va madaniyat markazlarining dizaynida milliy uslubning qo‘llanishi O‘zbekistonning xalqaro nufuzini oshirishga yordam bermoqda.

Shu bilan birga, zamonaviy dizaynda milliy elementlardan foydalanishda ularning asl mazmuni va tarixiy xususiyatlarini saqlab qolish muhimdir. Dizaynerlar milliy merosni shunchaki bezak sifatida emas, balki xalqning ma‘naviy qadriyatlarini aks ettiruvchi madaniy boylik sifatida talqin etishlari lozim.

Milliy meros jamiyatning madaniy rivojlanishida muhim o‘rin tutadi. U xalqning tarixiy tajribasi, estetik qarashlari va hayot tarzini o‘zida mujassam etgan madaniy boylik hisoblanadi. Bugungi kunda dizayn sohasida milliy meros elementlaridan foydalanish nafaqat tarixiy qadriyatlarni saqlash, balki ularni zamonaviy talablarga mos ravishda rivojlantirish imkonini bermoqda.

O‘zbekiston hududidagi Samarqand, Buxoro, Xiva va Shahrisabz kabi tarixiy shaharlarda saqlanib qolgan me‘moriy yodgorliklar dizayn san‘atining noyob namunalari. Ushbu obidalardagi koshinkorlik, girih va islmiy naqshlar, ganch o‘ymakorligi hamda ranglar uyg‘unligi zamonaviy interier va ekstier dizaynida keng qo‘llanilmoqda. Ayniqsa, mehmonxonalar, madaniyat markazlari, turistik majmualar va jamoat binolari loyihalarida milliy uslubdan foydalanish ularning estetik qiymatini oshirmoqda.

Moda dizaynida ham milliy merosning o‘rni beqiyosdir. Atlas, adras, beqasam, zardo‘zlik va kashtachilik an‘analari zamonaviy kiyim kolleksiyalarida yangicha talqinda namoyon bo‘lmoqda. Natijada milliy libos elementlari xalqaro moda yo‘nalishlari bilan uyg‘unlashib, O‘zbekiston madaniyatini dunyoga tanitishga xizmat qilmoqda.

Grafik dizayn va raqamli texnologiyalar rivojlanishi milliy ornamentlarni yangi ko‘rinishda yaratish imkonini berdi. Kompyuter grafikasi dasturlari yordamida qadimiy naqshlar qayta ishlanib, logotiplar, reklama mahsulotlari, mobil ilovalar interfeyslari va veb-

sayt dizaynlarida qo‘llanilmoqda. Bu esa milliy uslubni zamonaviy axborot makoniga olib kirishga xizmat qilmoqda.

Sanoat dizaynida ham milliy bezak elementlaridan foydalanish mahsulotlarning estetik va funksional sifatini oshiradi. Mebel, yoritish moslamalari, suvenirlar, keramika buyumlari va boshqa mahsulotlarda milliy naqshlardan foydalanish ularning bozordagi raqobatbardoshligini kuchaytiradi hamda iste'molchilarda milliy qadriyatlarga qiziqishni oshiradi.

Milliy merosni dizayn bilan uyg‘unlashtirishda ekologik yondashuv ham muhim ahamiyatga ega. Tabiiy materiallardan foydalanish, an'anaviy hunarmandchilik usullarini zamonaviy texnologiyalar bilan birlashtirish barqaror rivojlanish tamoyillariga mos keladi. Shu bois ekologik dizayn va milliy hunarmandchilikning uyg‘unligi bugungi dizayn amaliyotining istiqbolli yo‘nalishlaridan biri hisoblanadi.

Shunday qilib, milliy meros zamonaviy dizaynning mazmunini boyituvchi, uning estetik va madaniy qiymatini oshiruvchi muhim omildir. Uni chuqur o‘rganish va innovatsion yondashuvlar asosida rivojlantirish O‘zbekiston dizayn maktabining xalqaro maydondagi nufuzini yanada mustahkamlaydi.

Xulosa

Milliy meros va zamonaviy dizayn bir-biri bilan chambarchas bog‘liq tushunchalardir. Milliy san‘at an‘analari zamonaviy texnologiyalar va innovatsion yechimlar bilan uyg‘unlashganda yangi estetik qarashlar vujudga keladi. Bunday yondashuv milliy madaniyatni asrash, rivojlantirish va uni xalqaro miqyosda targ‘ib etishga xizmat qiladi. Kelajakda dizayn sohasida milliy meros elementlaridan kengroq foydalanish mamlakatimiz madaniy salohiyatini yanada yuksaltirishga yordam beradi.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. Mirziyoyev Sh.M. **Yangi O‘zbekiston strategiyasi.** – Toshkent: O‘zbekiston, 2021.
2. Mirziyoyev Sh.M. **Erkin va farovon, demokratik O‘zbekiston davlatini birgalikda barpo etamiz.** – Toshkent: O‘zbekiston, 2016.
3. Karimov I.A. **Yuksak ma'naviyat – yengilmas kuch.** – Toshkent: Ma'naviyat, 2008.
4. Bulatov S.S. **O‘zbek xalq amaliy bezak san'ati.** – Toshkent: O‘qituvchi, 1991.
5. Bulatov S.S. **O‘zbek xalq amaliy san'ati.** – Toshkent: G‘afur G‘ulom nomidagi nashriyot, 2008.

6. Pugachenkova G.A., Rempel L.I. **Istoriya iskusstv Uzbekistana (O‘zbekiston san'ati tarixi).** – Toshkent: Fan, 1982.
7. Ahmedov M.Q. **Markaziy Osiyo me'morchiligi tarixi.** – Toshkent: O‘zbekiston, 1995.
8. O‘zbekiston Respublikasi Konstitutsiyasi. – Toshkent: Yangi tahrir, 2023.
9. **"Madaniy meros obyektlarini muhofaza qilish va ulardan foydalanish to‘g‘risida"** O‘zbekiston Respublikasi Qonuni.
10. UNESCO. **Convention Concerning the Protection of the World Cultural and Natural Heritage.** Paris, 1972.
11. UNESCO. **Convention for the Safeguarding of the Intangible Cultural Heritage.** Paris, 2003.
12. O‘zbekiston Badiiy akademiyasi nashrlari: **San'at** ilmiy-amaliy jurnali (turli sonlar).
13. **O‘zbekiston Milliy ensiklopediyasi.** 1–12 jildlar. – Toshkent: O‘zbekiston Milliy ensiklopediyasi davlat ilmiy nashriyoti.
14. **Arxitektura va qurilish** ilmiy-amaliy jurnali (turli sonlar).
15. **Dizayn va texnologiyalar** yo‘nalishiga oid ilmiy maqolalar to‘plamlari (oliy ta'lim muassasalari nashrlari).